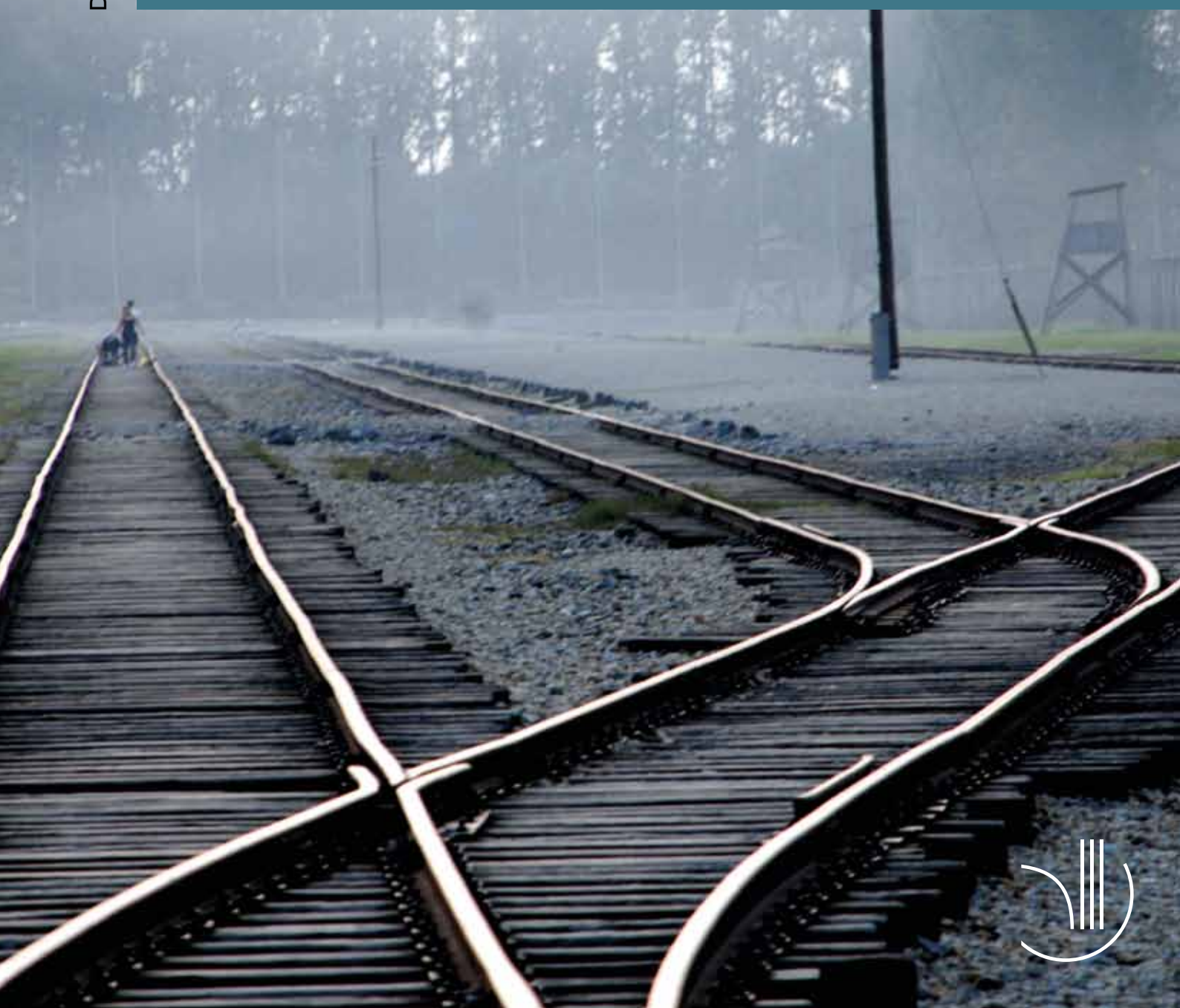

MED ELEVER I AUSCHWITZ

GUIDE TIL UNDERVISERE PÅ STUDIETUR I
AUSCHWITZ-BIRKENAU

MED ELEVER I

AUSCHWITZ

GUIDE TIL UNDERVISERE
PÅ STUDIETUR I
AUSCHWITZ-BIRKENAU

DIIS

© København 2015 DIIS

Denne guide er udgivet af DIIS og kan downloades gratis via www.folkedrab.dk/lærerforum.

Guiden udgives i regi af Auschwitz-dag og som led i projektet "Undervisning i og folkeoplysning om Holocaust og andre folkedrab". Projektet indbefatter en bred undervisningsindsats om historiens folkedrab, og DIIS udarbejder undervisningsmaterialer, websider, lærerkurser, filmvisninger og tilbyder gratis foredrag til landets grundskoler og ungdomsuddannelser. Projektet er støttet af Undervisningsministeriet. Læs mere på www.auschwitz-dag.dk og www.folkedrab.dk

Tekst: Solvej Berlau og Anne Wæhrens

Redaktion: Solvej Berlau, Stine Thuge, Laura Gonzales, Nadia D. Glick og Bo Uggerholt Lauritzen

Undervisningskonsulent: Jesper Outzen

Grafisk design: Carsten Schiøler

Trykt i Danmark af Handy-Print A/S

Forsidefoto af Peter Langwithz Smith

ISBN 978-87-7605-744-2 (print)

ISBN 978-87-7605-745-9 (pdf)

DIIS publikationer kan downloades gratis eller bestilles fra www.diis.dk

DIIS · Dansk Institut for Internationale Studier

Østbanegade 117, København Ø

Telefon 32 69 87 87

Email diis@diis.dk

www.diis.dk

INDHOLD

INDLEDNING · 4

FØR BESØGET · 6

UNDER BESØGET · 15

REAKTIONER · 26

PRAKTISKE OPLYSNINGER · 28

UDDRAG AF REGELSÆT FOR BESØGENDE · 32

EFTER BESØGET · 33

UNDERVISNINGSFORLØB TIL HISTORIE · 36

LÆS MERE OM BESØG I AUSCHWITZ · 40

NOTER · 45

KORT OVER AUSCHWITZ · 46

KORT OVER BIRKENAU · 47

FOTOLISTE · 48

INDLEDNING

Hvordan planlægger du et besøg med elever i Auschwitz? Hvordan forbereder du eleverne? Hvad skal de vide på forhånd? Hvad skal de se og opleve på turen? Er der særlige reaktioner, du kan forvente under eller efter besøget? Hvad vil du have, de lærer?

Vejledningen her er henvendt til dig, der underviser på ungdomsuddannelserne eller i grundskolens ældste klasser, som skal besøge Auschwitz med elever. Du får her en række praktiske råd til, hvordan du kan forberede dine elever på studietursbesøget, hvordan du kan gribe den forudgående undervisning an, hvilke praktiske detaljer og didaktiske overvejelser et besøg indebærer, samt hvordan du og eleverne kan bearbejde besøget i den faglige opfølgning. Vejledningen er bygget op, så den fokuserer på, hvad du som lærer bør være opmærksom på henholdsvis før, under og efter besøget. Endelig indeholder vejledningen også et undervisningsforløb for historie samt inspiration til videre læsning.

INTRODUKTION TIL AUSCHWITZ-BIRKENAU

Under 2. Verdenskrig etablerede Nazityskland tusindvis af koncentrationslejre, fangelejre og ghettoer i det besatte Europa. Dertil blev seks særlige udryddelseslejre oprettet med henblik på "den endelige løsning af det jødiske problem". Auschwitz-Birkenau var den største af de seks lejre og fungerede både som koncentrations- og udryddelseslejr.

I perioden 1940-45 døde mere end en million mennesker i Auschwitz, heraf blev ca. 900.000 sendt direkte i lejrens gaskamre. Lejren blev oprindeligt bygget som en koncentrationslejr og sidenhen blev den om-

Elever ved indgangen til Auschwitz foran Arbeit macht frei-skiltet.

Områderne Auschwitz og Birkenau, der i dag er en del af museet, udgør kun en brøkdel af det oprindeligt langt større lejrkompleks.

dannet til en udryddelseslejr. I tilgift til mordet på omkring en million jødiske mænd, kvinder og børn, var Auschwitz også åstedet for mordet på tusindvis af andre 'uønskede grupper', herunder romaer, Jehovas Vidner, politiske fanger, polakker m.fl.

Under krigen omfattede Auschwitz-komplekset ca. 40 km² og bestod af mere end 30 underlejre af varierende størrelse. De to lejrområder som det er muligt at besøge i dag – Auschwitz (Stammlager) og Birkenau – udgjorde kun et ganske lille udsnit af det oprindeligt langt større lejrkompleks.

AUSCHWITZ KORT FORTALT

- Auschwitz blev oprettet i 1940
- Opførelsen af Birkenau blev påbegyndt i efteråret 1941
- Fungerede både som koncentrations- og udryddelseslejr
- Anslået 1,1 mio. mennesker omkom i lejren, heraf ca. 90 % jøder
- Befriet af sovjetiske tropper den 27. januar 1945

I tilknytning til lejrkomplekset fandtes også den såkaldte SS-Siedlung, hvor lejrens personale boede. Bebyggelsen fik en betydelig størrelse og udgjorde efterhånden en hel lille bydel med bl.a. café, svømmehal, børnehaver, skoler og læger til brug for de ansatte, hvis antal nåede op på næsten 4.500 i januar 1945.

Siden 1947 har det tidligere lejrområde stået som museum. I tiden under det kommunistiske styre var museumsudstillingen talerør for en stærkt ideologisk præget historieopfattelse. Selvom der stadig er spor af tiden før 1989, har museet udviklet sig siden den Kolde Krigs ophør, og der er gennemført flere større og mindre ændringer. Hovedudstillingen i Auschwitz, der åbnede i 1955, er dog i sin grundform stadig den samme. I 1979 blev Auschwitz erklæret bevaringsværdigt under UNESCO's verdensarvsliste.

Læs mere om Auschwitz på Folkedrab.dk/auschwitz

FØR BESØGET

Et besøg i Auschwitz med elever rummer et unikt og anderledes læringspotentiale. Dét, at kunne se og mærke stedet på sin egen krop, kan tilføre undervisningen autenticitet og give den en fysisk såvel som rumlig dimension, hvilket kan være et godt supplement til den traditionelle klasseundervisning.

Hvis eleverne skal have mest muligt ud af et besøg, er der en række overvejelser og forberedelser, du som lærer bør gøre dig forud for besøget.

FORBERED ELEVERNE GRUNDIGT

Det er en barsk oplevelse at besøge Auschwitz, og det kræver, at eleverne hjælpes til at bearbejde de indtryk og den viden, de får på stedet. Museet anbefaler selv, at besøgende er mellem 17 og 19 år og ikke under 14 år. Uanset elevernes alder er det vigtigt at forberede dem på, hvad det er, de skal se, arbejde med stedets historie og sammen skabe en vis forståelse for den betydning stedet tillægges i dag. Sammen med god forberedelse og opfølgning kan et besøg være med til at udvide elevernes historiske viden og bidrage til at udvikle deres historie- og samtidsforståelse.

Uden forberedelse har flertallet af danske elever ikke på forhånd redskaberne til at analysere og afkode et sted som Auschwitz. I løbet af deres skoletid er de blevet præsenteret for redskaber, der kan bruges til at afkode tekster og billeder, hvorimod steder ikke er et almindeligt analyseobjekt. Dertil kan det være svært at forstå Auschwitz og den historie, som museet ønsker at formidle, fordi den kan synes ubegribelig og fjern fra elevernes hverdag.

Elevernes møde med Auschwitz påvirkes også af stedets karakter. Auschwitz er ikke et hvilket som helst sted. Auschwitz er på én og samme tid åsted for forbrydelser af nærmest ufattelige dimensioner og et symbol – et ofte anvendt referencepunkt i den vestlige verden. Sidstnævnte kan betyde, at eleverne har stiftet bekendtskab med Auschwitz eller bestemte ikonografiske symboler som fx Arbeit macht frei-porten eller togskinneerne, som førte togvognene direkte ind i Birkenau, uden egentlig at have kendskab til den historie, der ligger bag symbolikken. Hvis et besøg ikke blot skal bekræfte eleverne i den (måske forkerte) opfattelse, de på forhånd har, men give dem ny indsigt, er det derfor vigtigt at arbejde med Auschwitz' historie og den kontekst, hvori læren bør ses.

På Folkedrab.dk kan eleverne lære om Auschwitz, Holocaust og nazismen. Derudover rummer siden også følgende:

- Artikler om folkedrab generelt: definitioner og diskussioner af begrebet, stadier af folkedrab samt lovgivning og domstole
- Baggrundsmateriale om otte forskellige folkedrab
- Lærerforum med adgang til undervisningsforløb, materialer, redskaber og kurser
- Litteratur- og materialehenvisninger
- Kildemateriale
- Mediegalleri med billeder og lyd
- Nyhedsfeature med links til aktuelle artikler og indslag om folkedrab

INSPIRATION OG FORSLAG TIL UNDERVISNING FORUD FOR BESØGET

For at klæde eleverne på forud for besøget er det en god ide at give dem et indblik i, hvad det er, de konkret skal se (og hvad de ikke skal eller kan se), hvordan besøget vil foregå i praksis, hvor lang tid det varer etc. Eleverne bør også arbejde med den historie, som lejren var en del af: Nazismen, 2. Verdenskrig og Holocaust. Ikke nødvendigvis udtømmende, men så eleverne har en overordnet forståelse for den kontekst, som Auschwitz indgår i. Den primære kendsgerning, som eleverne skal kende til før besøget, er, at lejren var en central brik i nazisternes systematiske forfølgelse og udryddelse af jøder og andre 'uønskede' grupper. Som led i forberedelsen af et besøg i lejren kan du med fordel lade eleverne se film, læse beretninger og se på billeder og kort, der viser nogle af de ting eller steder, de kommer til at se.

Peter Langwithz Smiths bog *Auschwitz – en beskrivelse* er en dansksproget bog om Auschwitz. Bogen er opdelt i to dele: Lejren og Holocaust. Udover en udførlig indføring i Auschwitz' historie og i nazisternes folkedrab indeholder bogen en række fotos og andre illustrationer, som er oplagte til undervisningsbrug.

FOKUSPUNKTER

Som led i forberedelserne kan du lade eleverne udforme nogle fokuspunkter, individuelt eller i grupper, som sætter ord på ting, de skal undersøge, tænke over eller være særligt opmærksomme på under besøget. Fokuspunkterne kan også bruges i den efterfølgende opsamling og være med til at sætte en ramme om besøget. Tænk derfor også over, hvordan du vil strukturere efterbearbejdningen.

Eleverne kan fokusere på konkrete informationer om et bestemt sted i lejren, eller noget de undrer sig over i forbindelse med forberedelsen af besøget. Det kan være oplysninger fra vidneudsagn eller et kildemateriale, som de ikke forstår eller skal finde konkret dokumentation på. Det kan også være spørgsmål med relation til Auschwitz som erindringssted – hvor længe bør Auschwitz bevares, og hvilket formål tjener stedet i dag? I efterbearbejdningen af besøget kan et fokuspunkt kombineres med elevernes egen oplevelse af stedet. Var der noget, de studsede over, eller som gjorde særligt indtryk? Stemte oplevelsen overens med deres forventninger til besøget? Hvad har de lært?

Ved at styrke elevernes forståelse af lejren på forhånd undgår man også, at besøget får karakter af et tomt ritual uden kontekst og indhold. Under besøget vil eleverne som regel diskutere og reflektere over de ting, de ser og oplever i forhold til den viden, de har med hjemmefra. Og der vil undervejs dukke nye spørgsmål op, som man enten kan diskutere, mens man er i lejren, eller arbejde videre med, når man vender tilbage til skolen. På den måde kan besøget være et godt udgangspunkt for læring og et supplement til klasseundervisningen.

Bagerst i vejledningen finder du forslag til undervisningsforløb i faget historie, der sætter besøget ind i en undervisningsramme.

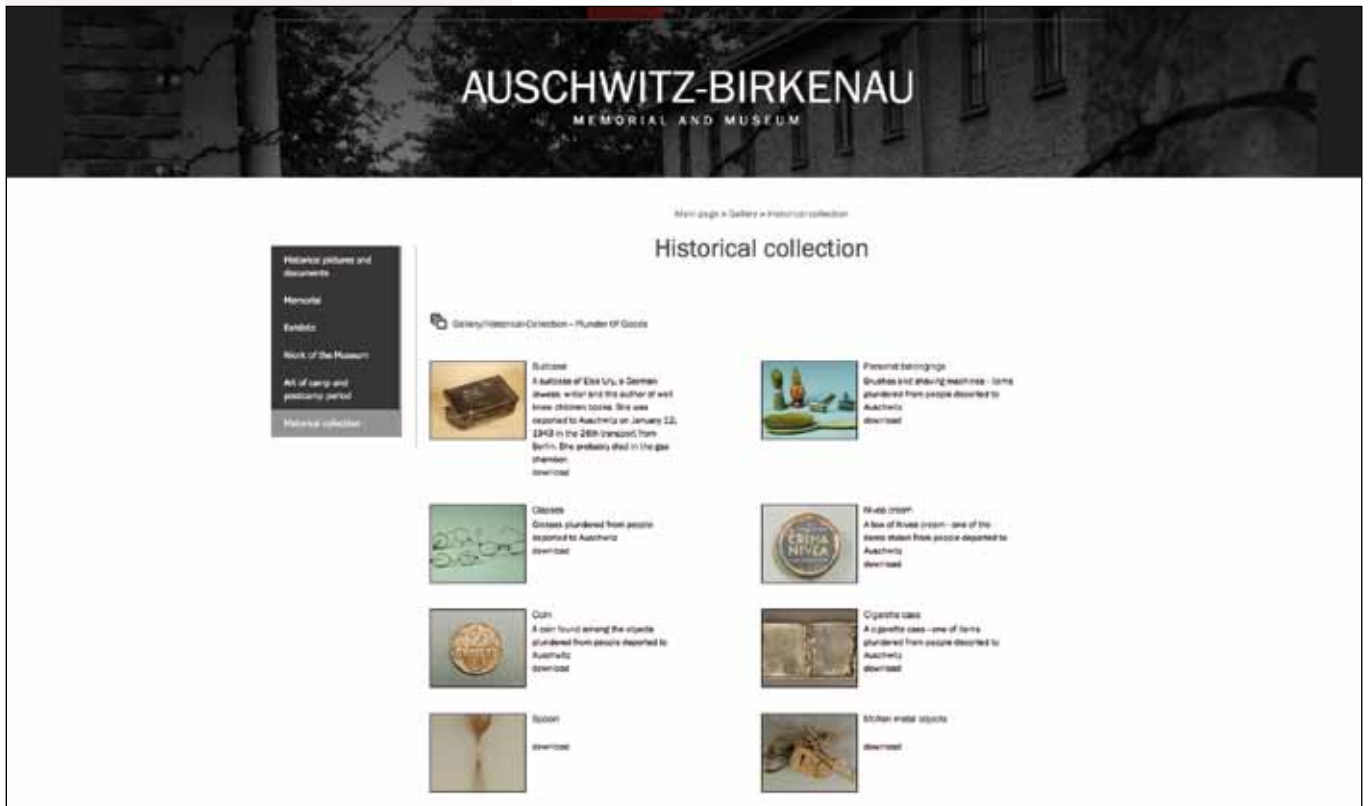

På Folkedrab.dk kan eleverne finde fokusartikler om Auschwitz.

BASISVIDEN OM HOLOCAUST OG AUSCHWITZ

Det er et godt udgangspunkt, at eleverne forud for besøget stifter bekendtskab med hovedtrækkene i den historie, som Auschwitz er en del af. Det kan ske i et mere eller mindre uddybet forløb, hvor eleverne arbejder med nogle af de temaer og perspektiver, der knytter sig til lejren. Primært er det væsentligt, at eleverne har kendskab til Holocaust, fordi Auschwitz var et centralt gerningssted for nazisternes forbrydelser mod jøder og andre grupper. Her finder du en række forslag til emner og materialer, I kan arbejde med:

- Introducér eleverne for Holocausts forløb. Der er undervisnings- og kildemateriale om Holocaust, herunder optakten, selve folkedrabet og tiden efter på Folkedrab.dk.
- Lad eleverne på egen hånd undersøge og arbejde med emner som nazistisk raceideologi, antisemitisme og nazistisk propaganda, der kan læses om på Folkedrab.dk/holocaust.
- Lad også eleverne arbejde med Auschwitz' historie. Læs fokusartikler på Folkedrab.dk, hvor der også findes en artikel om nazistiske menneskeforsøg i Auschwitz samt om Sonderkommandoet.
- Forklar eleverne om forskellene mellem en koncentrationslejr og en udryddelseslejr. Læs om forskellene på Folkedrab.dk og på Holo-caust-udannelse.dk¹.
- Lad eleverne arbejde med [Auschwitz-museets egen hjemmeside](http://Auschwitz-museets.egen.hjemmeside)², hvor der bl.a. findes information om Auschwitz' historie som både lejr og museum samt om museets udstillinger. Siden er på engelsk og polsk, men indeholder en del billedmateriale.
- Lad eleverne lytte til den dansksprogede radiomontage *På besøg i Auschwitz-Birkenau*. DIIS har produceret montagen til elever og via lyd og personlige beretninger fortæller den om et besøg i lejren. Find den på Folkedrab.dk/Auschwitz.
- Sørg for, at eleverne får et indblik i Holocausts efterspil, herunder emnet erindring og Auschwitz som erindringssted. Disse emner kan også indgå i undervisningen efter besøget.

På Auschwitz-museets hjemmeside kan eleverne få adgang til dokumenter, billeder og tegninger fra museets samling. Se Auschwitz.org/en

BILLEMATERIALE

Auschwitz-museets hjemmeside indeholder billedmateriale, som giver eleverne et visuelt indtryk af, hvad det er for et sted, de skal besøge. Lad eleverne orientere sig på siden, giv dem konkrete henvisninger til, hvad de skal se, og/eller vis dem udvalgte billeder og brug dem som udgangspunkt for analyse og diskussion. Siden er opdelt i følgende sektioner:

- Billeder af museets samlinger, både i form af objekter og kunst.
- Museets udstillinger og aktiviteter.
- Billeder af hvordan der ser ud i dag.
- Virtuel rundvisning i Auschwitz og Birkenau.

Museet har også flere onlineudstillinger, som fx *German Plans for Expanding Auschwitz*, som kan findes på Auschwitz-museets hjemmeside under "Visiting".

En transport med ungarske jøder er netop ankommet til Birkenau – i baggrunden ses Dødens Port. Alle fra transporten gennemgår selektion, hvor de arbejdsduelige sorteres fra og resten sendes i gaskammer.

Det israelske Holocaust-museum Yad Vashem har en [online-version af det såkaldte Auschwitz-album](#)³, der indeholder billeder taget af SS i forbindelse med, at en transport med ungarske jøder ankom til Birkenau i sommeren 1944. Der er billeder af transportens ankomst til Rampen i Birkenau, af selektionsprocessen og af de jøder, der blev optaget som fanger i lejren samt de, der blev erklæret uegnede til arbejde og derfor blot ventede på at komme i gaskamrene. Billedmaterialet er suppleret med en introduktion, en kort film samt luftfotos af lejrområdet. Der findes ganske lidt autentisk fotomateriale fra nazisternes lejre, og Auschwitz-albummet giver et indblik i den del af lejrens funktion, der knytter sig til ankomst af transporter og 'selektion' af fangerne. Arbejdet med Auschwitz-albummet kan hjælpe eleverne med at visualisere hvad der foregik på det sted, de kommer til at besøge.

I online-versionen af Auschwitz-albummet, der indeholder unikke fotos fra lejren, kan eleverne se billeder af fangers ankomst.

Theresienstadt.dk

Theresienstadt.dk

Theresienstadt.dk er en undervisnings hjemmeside med information og kilder om de cirka 500 danske jøder, der blev deporteret til den nazistiske kz-lejr Theresienstadt i 1943. Her kan du bl.a. streame dokumentarfilmen "THERESIENSTADT - danske børn i nazistisk fængsel", lytte til øjenvitnerberetninger, læse baggrundsartikler, aviserklær og rapporter, se billeder og tegninger eller studere dokumenter fra perioden.

Bemærk

Denne side støttes af bl.a. med tilskud fra...

Film og undervisningsmateriale er udarbejdet af DSI, Dansk Institut for Internationale Studier. Kildemateriale er stillet til disposition for undervisningsprojektet af de angivne museer, arkiver, institutioner samt privatpersoner.

Theresienstadt.dk fortæller historien om deportation, fangenskab og overlevelse for omkring 500 danske jøder. Siden indeholder film, artikler og kilder.

FORSKELLIGE PERSPEKTIVER PÅ AUSCHWITZ

Du kan anlægge flere forskellige perspektiver i den forberedende undervisning om Auschwitz, og der er mange måder at inddrage besøget i undervisningen på alt efter elevernes alder og forhåndsviden. Her er nogle forslag.

Theresienstadt – den danske vinkel

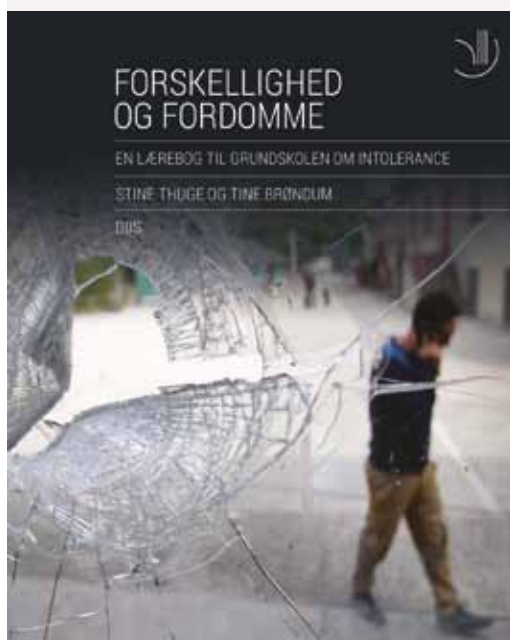
Hvis du i forbindelse med studietursbesøget vil introducere dine elever til den danske vinkel på Holocaust, kan du inddrage undervisningsmaterialet på Theresienstadt.dk, der består af dokumentarfilm, artikler og kilder. Materialet omhandler danske jøder, der blev deporteret til koncentrationslejren Theresienstadt. Lejren fungerede som transitlejr, hvorfra mere end 80.000 europæiske jøder (dog ingen danske) blev deporteret til Auschwitz.

Øjenvidner

Den forberedende undervisning kan tage udgangspunkt i historien om et eller flere af de mennesker, som var fanger i Auschwitz. Ved at forholde sig til et konkret menneskeligt eksempel kan eleverne få indblik i, hvad Auschwitz var for et sted at være indespærret i. Brug fx den franskfødte Arlette Andersens historie eller læs uddrag af Primo Levis eller Tadeusz Borowskis erindringer – alle tre findes på dansk (se litteraturlisten). Sådanne beretninger kan suppleres med den tidligere kommandant i Auschwitz Rudolf Höss' erindringer. At fokusere på en eller flere menneskeskæbner kan give eleverne mulighed for dels at sætte ansigt og navn på historien, dels at skabe sig et billede af livet i lejren. Hav dog in mente, at et snævert fokus på et enkelt individ kan betyde, at eleverne mister forståelse for den store historie – og for den kompleksitet, som et emne som Auschwitz rummer. Derfor kan det være

ARLETTE ANDERSEN

Arlette Andersen blev født den 18. juni 1924 i Paris. Som 19-årig blev hun arresteret som led i jødeforfølgelserne og senere deporteret til Auschwitz. Hun overlevede tiden i lejren og bor i dag i Danmark. Hendes historie kan med fordel inddrages i undervisningen. På Folkedrab.dk er der adgang til Arlettes historie. Du kan også vise eleverne filmen *Jeg hedder Arlette – og jeg overlevede Auschwitz*, der er udarbejdet til undervisningsbrug og kan bestilles på www.chataigne.dk eller lånes via Center for Undervisningsmidler (CFU).

DIIS' bog *Forskellighed og fordomme – en lærebog til grundskolen om intolerance* fra 2014.

DIIS' undervisningsmateriale *Intolerance i Europa – før og nu* fra 2008.

en god idé at veksle mellem forskellige perspektiver og således både arbejde med større strukturer og specifikke personer eller hændelser. Tænk desuden over, at et vidnesbyrd fungerer godt i efterbehandlingen af besøget, når eleverne selv har oplevet det sted, hvor historien udspillede sig.

Menneskerettigheder og intolerance

Som lærer kan du også benytte et besøg i Auschwitz som udgangspunkt for at arbejde med emner som demokrati, menneskerettigheder og racisme, både i historisk og nutidigt perspektiv. Her kan der være inspiration og hjælp at hente i DIIS' lærebog *Forskellighed og fordomme – en lærebog til grundskolen om intolerance*. Bogen henvender sig til lærere i udskolingen, men kan også benyttes på ungdomsuddannelserne. I bogen findes historiske og nutidige elevøvelser om emner som hadforbrydelser, fjendebilleder og diskrimination m.m. Bogen kan downloades gratis sammen med det tilhørende webbaserede elevmateriale. Se Folkedrab.dk/forskellighed.

Du kan også finde inspiration i DIIS' undervisningsmateriale *Intolerance i Europa – før og nu*, henvendt til grundskolens ældste klasser, om antisemitisme og andre former for intolerance. Materialet beskæftiger sig med både historiske og nutidige minoritets- og intoleranceproblematikker. Se Folkedrab.dk/intolerance.

Alternativt kan du lade eleverne læse artiklen *Menneskerettighederne og Holocaust* eller sætte dem i gang med øvelsen *Restriktioner og rettigheder* – begge på Folkedrab.dk. Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) har desuden lavet et større projekt om, hvordan undervisning i Holocaust og menneskerettigheder kan kombineres. Materialet består af en [håndbog](#) og en online værktøjskasse til lærere⁴.

Farlige forestillinger

Hvis du ønsker at arbejde med de processer, som førte til Holocaust, herunder den ideologi der lå til grund for folkedrabet, har DIIS og Det Danske Filminstitut udarbejdet en lærervejledning til en række filmforløb om emnet "Farlige forestillinger". Filmforløbene er målrettet grundskolen og ungdomsuddannelserne. Samme sted finder du desuden en række øvrige undervisningsforløb om folkedrab. Alle forløb er udviklet af faglærere og indeholder idéer til undervisningsvinkler, kildemateriale, diskussionsoplæg mv.

DIIS' bog *Efter folkedrab – en flerfaglig undervisningsbog* fra 2007 ser på eftervirkningerne af folkedrab fra en række forskellige fags vinkler – bl.a. historie, samfundsfag, filosofi og mediefag. Bogen er rettet mod ungdomsuddannelserne og er oplagt til AT-forløb, men kan også bruges i de enkelte fag.

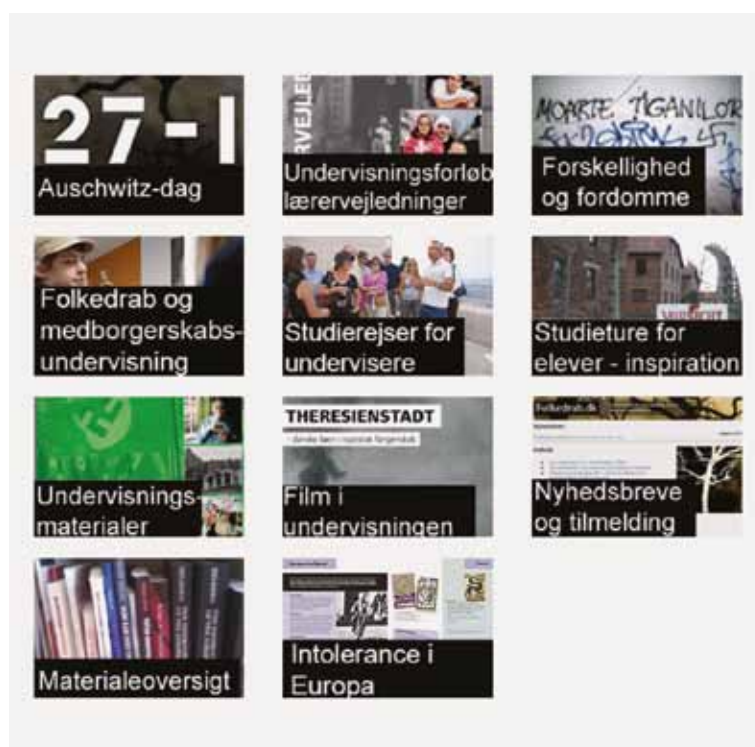
I lærerforum på Folkedrab.dk finder du også lærervejledninger til en række andre undervisningsmaterialer udarbejdet af DIIS.

I hvilke fag kan besøget inddrages?

Et besøg i Auschwitz og undervisning om Holocaust generelt kan indgå i en række forskellige fag samt på tværs af fagene. Fag som historie, samfundsfag og tysk er oplagte, men emnet kan også være relevant at tage op i andre fag som fx psykologi, filosofi, religion, mediefag, biologi, billedkunst eller musik.

I lærerforummet på Folkedrab.dk findes der eksempler på, hvordan andre lærere – primært i gymnasiet – har inddraget emnet Holocaust i en række forskellige fag. Du kan fx finde:

- *Farlige forestillinger. Et AT-forløb i biologi og historie*
- *Undervisningsplan for temaet: Farlige forestillinger og ondskabens psykologi* målrettet psykologifaget
- *Steve Reichs 'forskellige tog' og Holocaust-erindring gennem musik*
- *AT-emne om ondskab*, der sigter mod undervisning i fagene psykologi, oldtidskundskab og religion

UNDER BESØGET

Øverst ses indgangen til Birkenau – også kaldet Dødens Port. Fra foråret 1944 ankom transporter med fanger fra hele Europa direkte til lejren gennem denne port.

Nederst ses indgangsporten til Auschwitz med skiltet Arbeit macht frei.

FOKUSPUNKTER: LAD ELEVERNE DOKUMENTERE BESØGET

Hvis du har valgt at lade eleverne arbejde med fokuspunkter på forhånd (se s. 8), er det vigtigt, at de får tid til at dokumentere deres oplevelser, tanker og overvejelser undervejs under besøget. Giv dem tid til at skrive i en dagbog, tage billeder, lave tegninger, videofilm, lydoptagelser etc. Det giver dem mulighed for på egen hånd at dokumentere, hvad der gør indtryk på dem. Hvad overrasker dem?

Hvis de ikke har forberedt fokuspunkter hjemmefra, kan du udlevere opgaver eller øvelser, som de skal løse på stedet. Du kan fx lade eleverne besvare forskellige spørgsmål undervejs på turen, du kan stille dem spørgsmål, som de skal reflektere over, eller bede dem dokumentere deres betragtninger på skrift, billeder, tegninger eller andet. Hvad undrer dem, får dem til at smile, gør dem kede af det?

Det er også en mulighed, at eleverne laver interviews med hinanden på bestemte steder i lejren. I interviewene kan de på skift fortælle om deres oplevelser, tanker etc. Interviews kan laves med mobiltelefoner eller tablets.

Museet Auschwitz-Birkenau består af to områder – Auschwitz (kaldes også Stammlager) og Birkenau (kaldes også Auschwitz II).

Når I besøger Auschwitz-Birkenau, vil der være informationstavler og kort placeret rundt omkring på lejrområdet. På dem kan I undervejs læse mere om specifikke bygninger, begivenheder og om lejren som sådan. Udstillingerne og de opstillede informationstavler introducerer dog kun eleverne til en begrænset del af det oprindelige lejrområde. Auschwitz har eksempelvis haft en langt større udstrækning, end den nuværende udstilling giver indtryk af. Og den del af Birkenau, som eleverne kan bevæge sig rundt i, omfatter ligeledes kun et udsnit af det område, der oprindeligt var udlagt til lejr. Dertil kommer de mere end 30 underlejre, som også var del af lejrkomplekset, men som i dag ikke indgår i museets udstillinger. Så selvom eleverne oplever området som stort, er det vigtigt at klargøre for dem, at lejrkompleksets udstrækning var meget større under krigen.

Blok 4 og 5 i den permanente udstilling

I blok 4, under temaet "Udryddelse", skildres selve udryddelsesprocessen. I blok 5, under temaet "Materielle beviser på forbrydelserne", udstilles fangernes efterladte ejendele, fx kufferter, briller, sko, børster, kamme mv. Det er også i blok 5, at enorme mængder af hår, som blev barberet af fangerne ved ankomsten, er udstillet.

Der blev taget billeder af fangerne, når de blev interneret i lejren. Her ses en af fangerne.

Blok 6 og 7 i den permanente udstilling

Udstillingen i blok 6 har temaet "Fangernes hverdagsliv" og skildrer arbejdet i lejren bl.a. via kunst lavet af de indsatte. En del af blokken er dedikeret til en udstilling om børn i Auschwitz. I blok 7, under temaet "Levevilkår og sanitære forhold", er de forhold, som fangerne levede under, rekonstrueret. Emner som sanitære forhold, sygdomme, lejrens hospital og medicinske forsøg behandles også. I gangene i blok 6 og 7 hænger billeder af fanger taget ved deres ankomst til lejren.

Blok 11 i den permanente udstilling

Blok 11, Dødsblokken, fungerede som lejrens fængsel, og udstillingen her omfatter bl.a. de celler i kælderens, hvor fangerne var indsat. I gården mellem blok 10 og 11 findes den såkaldte Sorte Væg eller Døds-væg, der blev brugt som henrettelsesplads indtil 1944, hvor væggen blev taget ned. Væggen er efterfølgende blevet rekonstrueret. De første forsøgsgasninger blev foretaget i kælderens under blok 11 i september 1941, hvor hovedsageligt sovjetiske krigsfanger blev gasset ved brug af Zyklon B-gas.

Krematorium I i Auschwitz, der også indeholder det første gaskammer i lejren – i brug fra 1940 til 1943. Den nuværende bygning er en rekonstruktion.

Gaskammer og krematorium I

I Auschwitz kan eleverne også se en rekonstruktion af det første gaskammer og krematorium I, som de indledende forsøgsgasninger blev flyttet til i efteråret 1941. De første gasninger foregik som nævnt i kælderen under blok 11. Det var dog nemmere for nazisterne at holde gasningerne skjult, når de foregik i krematoriebygningen, fordi denne lå mere afsides. Krematoriet var i anvendelse fra 1940, hvor det blev brugt til at kremere de fanger, der for eksempel døde af sult eller blev henrettet. Gaskammeret og krematorium I blev brugt frem til juli 1943, hvorefter gasning og kremering foregik i Birkenau. I november 1944 demonterede nazisterne ovnene og skorstenen i krematorium I. Hulleerne i taget, hvor Zyklon B-gassen blev kastet ind, blev lukket, og gangen mellem gaskammer og krematorium blev ligeledes lukket.

Oversigt over opbygningen af krematorium I og gaskammer. Den findes på en tavle ved krematoriet og er værd at orientere sig i, inden man går ind i selve bygningen.

JOSEF MENGELE

Josef Mengele var SS-læge i Auschwitz-Birkenau, hvor han bl.a. deltog i dét, nazisterne kaldte selektion af fanger ved ankomst – dvs. udvælgelsen af hvem der skulle interneres som fanger i lejren, og hvem der skulle direkte i gaskammer. Mengele er berøgt for de medicinske forsøg på mennesker, som han udførte i lejren og særligt for sine eksperimenter med tvillinger.

Fanger, der blev indsat i Auschwitz-Birkenau, fik tatoveret et fangenummer på deres arm. Auschwitz-Birkenau var den eneste af nazisternes lejre, hvor fangerne blev registeret med tatoveringer.

Udvalgte steder i Auschwitz

Elever med forhåndsviden om antisemitisme, nazistisk raceideologi og racehygiejne kan besøge blok 10, hvor blandt andre doktor Mengele gennemførte medicinske forsøg på de indsatte, hvilket eleverne kan læse mere om på Folkedrab.dk/fokus.

Mellem blok 16 og 17, foran lejrens køkken, findes desuden den såkaldte appelplads, hvor fangerne to gange dagligt skulle stille op på rækker, så lejrens personale kunne danne sig et overblik over antallet af syge og døde og sikre sig, at ingen var stukket af. Her foregik også offentlig afstraffelse af fanger, der havde forbrudt sig mod lejrens reglement. På pladsen findes tre galger brugt til dette formål.

Museets ankomstbygning (hvor der også vises film), blev oprindeligt brugt som modtagelsesbygning for nye fanger. Det var altså her, fangerne skulle afklædes, tatoveres, bades og aflevere deres ejendele.

Umiddelbart nord for det indhegnede lejrområde, mellem lejrområdet og krematorium/gaskammer, findes en række barakker, der husede lejrens ledelse og forvaltning. Her holder museets administration til i dag. I nærheden af krematoriet/gaskammeret findes endvidere den galge, hvor lejrens kommandant Rudolf Höss blev hængt i 1947.

De såkaldte blokke i Auschwitz.
Nogle blokke husede fanger, andre blev brugt af nazisterne til fx medicinske forsøg. I dag er der udstillinger i mange af blokkene.

BLOK 27

Blok 27, den israelske udstilling, blev åbnet i 2013, og hedder Shoah (hebraisk for Holocaust) og er en tematisk gennemgang af jødisk liv før og under Holocaust – fx jødisk samfundsliv inden krigen – nazistisk ideologi og folkedrab. På en simpel og overskuelig måde giver udstillingen eleverne overblik over den historiske baggrund for Holocaust. Udstillingen afsluttes i et såkaldt Reflection Centre, hvor eleverne udfordres af en række af de store spørgsmål, der rejser sig, når man forsøger at begribe Holocaust: “Hvordan kunne det ske?”, “hvorfors bombede De Allierede ikke togskinererne til Auschwitz?” og “hvor var Gud i Auschwitz?”. Via video og lyd forsøges spørgsmålene besvaret af forskere, vidner, historikere og andre.

I blok 13 kan man se en udstilling om romaer, der – ligesom jøder og andre grupper – blev forfulgt af nazisterne og deporteret til Auschwitz.

Nationale udstillinger – den permanente udstilling

Med til museets permanente udstilling regnes også et antal nationale udstillinger. De er meget forskellige, men fortæller overordnet set om de forhold, der førte til, at det pågældende lands borgere blev deporteret til Auschwitz. Et par udstillinger skiller sig særligt ud, fx romaernes udstilling der åbnede i 2001. Den er speciel, idet romaerne ikke kan siges at repræsentere et land. På Auschwitz.org/en kan du læse mere om de nationale udstillinger⁵.

Se stort kort over Birkenau bagerst i guiden.

En gruppe ungarske jøder er netop kommet til lejren og gennemgår selektion. Det betyder, at de arbejdsduelige bliver valgt ud og interneret i lejren, mens resten bliver sendt i gaskammer.

BIRKENAU – HVAD KAN ELEVERNE SE?

Birkenau er den anden del af museumsområdet. Det anbefales, at eleverne besøger begge steder. Birkenau ligger ca. to kilometer fra Auschwitz, og transporten foregår med museets busser, der kører jævnligt. Opførelsen af Birkenau blev påbegyndt i 1941, og området bestod i modsætning til Auschwitz hovedsageligt af træbarakker, hvor fangerne boede. Området har en enorm udstrækning, og selvom det kun er et udsnit af den oprindelige størrelse, er det en særlig oplevelse blot at gå rundt på det store område.

Dødens Port og Rampen

Når eleverne ankommer til Birkenau, er Dødens Port, hvorfra lejrpersonalet kunne overvåge lejrområdet, det første, der møder dem.

I 1944 blev der indlagt jernbanespor gennem porten, så de transporter, der ankom til Birkenau, kunne køre direkte ind i lejren. Langs sporene findes stadig Rampen, hvor fangerne efter ankomsten gennemgik selektion.

Barakker som de så ud, da lejren fungerede som koncentrations- og udryddelseslejr.

Ruiner af krematorium II.

Togspor der førte transporter med fanger helt ind i Birkenau.

Barakker og krematorium II og III

Syd for Rampen i Birkenau findes et antal murede barakker, mens der nord for Rampen findes et antal rekonstruerede træbarakker. For enden af Rampen findes ruinerne af gaskammeret og krematorium II og III, der blev ødelagt hen mod slutningen af krigen. Nazisterne demonterede ovne og andet anvendeligt materiel i november 1944 og sprængte bygningerne i januar 1945.

Det er også for enden af Rampen, at eleverne kan se et mindesmærke rejst i 1967 under titlen *Det internationale monument for fascismens ofre*.

Den såkaldte Sauna, hvor nye fanger bl.a. blev vasket og fik tatoveret deres fangenummer på armen.

Her lå de bygninger, som fangerne i lejren kaldte Kanada. Her blev ejendele, som var konfiskeret fra fangerne, opbevaret og sorteret, før de blev sendt til Nazityskland.

Sortering af baggage efter ankomst.

Saunaen og Kanada

Nord for mindesmærket *Det Internationale monument for fascismens ofre* findes den såkaldte Sauna, hvor fanger, der skulle indlemmes i lejren, blev afklædt, afluset, tatoveret og vasket. I Saunaen er der indrettet en udstilling, som skildrer denne proces, og som afsluttes med en række billeder fra nogle af ofrenes liv, fra før de blev udsat for forfølgelse og ankom til Auschwitz. Ikke langt fra Saunaen findes det såkaldte Kanada, som fangerne døbte de barakker, hvor nazisterne opbevarede de ejendele, som fangerne skulle aflevere ved ankomsten til lejren.

KANADA

Når en transport ankom til Auschwitz, skulle de fanger, der var med, aflevere deres ejendele, som derefter blev sorteret og sendt til Tyskland. Der var tale om alt fra tøj og sko til værdigenstande som sølvtøj, smykker og penge samt mere personlige ejendele som fx fotos. Indtil afsendelsen blev alle disse genstande opbevaret i Kanada, som var en række særlige depotbarakker i Birkenau. De fanger, som arbejdede her, havde ofte en bedre chance for at overleve, fordi der kunne være mad blandt ejendele, eller fordi det lykkedes dem at stjæle genstande, som kunne bruges som betalingsmiddel i lejren. SS-personalet i lejren stjal også fra depoterne. Området fik tilnavnet Kanada, fordi fangerne forestillede sig landet Canada som et sted med overflod og ingen knaphed.

Kanada blev mod krigens slutning sat i brand af nazisterne og henligger i dag som en ruin, hvor det kun er muligt at se fundamentet af de tidligere depotbarakker. Informationstavler er opstillet ved området, og den dag i dag dukker der stadig genstande frem af jorden i området.

Askesøen i den nordlige del af Birkenau.
Heri blev kastet aske fra lejrens døde.

Ruiner i Birkenau.

Askesøen og krematorium IV og V

Længere mod nord findes endnu ruinerne af to gaskamre med tilhørende krematorier (IV og V) samt Askesøen, hvor aske fra fangerne blev kastet i. Gaskammer og krematorium IV blev ødelagt i oktober 1944 under et oprør foranstaltet af Sonderkommandoet, der var betegnelsen for den gruppe jødiske fanger, der blev tvunget til at arbejde i gaskammerne. Gaskammer og krematorium V var derimod i funktion helt til det sidste og blev sprængt i luften af nazisterne natten mellem den 25. og 26. januar 1945.

Endnu længere mod nord et stykke fra det område, som besøgende almindeligvis færdes på, findes et mindesmærke for sovjetiske krigsfanger. I dette område af lejren er det også markeret, hvor det første provisoriske gaskammer blev indrettet i et lille bondehus. Vest for Saunaen og Kanada blev det andet provisoriske gaskammer indrettet i et eksisterende hus. De kaldes henholdsvis Det Lille Røde Hus og Det Lille Hvide Hus.

REAKTIONER

For eleverne kan det være en voldsom oplevelse at besøge Auschwitz. Når du er afsted på turen, er det godt at vide, at mange elever undervejs i besøget gennemgår en række forskellige følelsesmæssige faser: Nervøsitet, chok, sympati, vrede mv.

Fasemodellen nedenfor sætter ord på en række af de typiske reaktioner, som elever kan have. Det er langt fra alle elever, der gennemgår alle faser, men som lærer kan du bruge faseinddelingen som redskab til bedre at forstå, hvordan og hvorfor elever (og måske du også selv) reagerer, som de gør. Du kan også bruge faserne som led i planlægningen af besøget, så den forudgående undervisning planlægges på en måde, så elevernes reaktioner kan imødekommes.

For eleverne kan der være flere måder at håndtere de stærke følelser på, som et besøg i Auschwitz kan forårsage. Nogle elever bliver urolige, laver sjov, larmer eller griner, mens andre har behov for nærhed – de holder i hånd, krammer eller beroliger hinanden.

Eleverne kan opleve det som et pres, hvis de føler, at de *skal* reagere på en bestemt måde, og/eller hvis de ikke reagerer som forventet. Omvendt kan det også opleves som et pres, hvis deres reaktioner ikke imødekommes og adresseres, men i stedet negligeres. Det er derfor vigtigt at udvise rummelighed over for elevernes reaktioner. Overvej også, om den enkelte elevs reaktion kan bruges som udgangspunkt for læring og refleksion over besøget. Fasemodellen angiver otte faser.

FASE 1: NERVØSITET

Forud for besøget kan eleven opleve en form for angst eller nervøsitet. Eleven kan være nervøs for det ukendte og sine egne reaktioner. Når eleven ankommer og konfronteres med det faktiske sted, fremfor forestillinger om det, forsvinder nervøsiteten som oftest.

FASE 2: CHOK

For enkelte elever kan nervøsiteten ved ankomsten afløses af en form for chok, fordi de ikke er tilstrækkelig forberedt på det, de ser – eller ikke ser.

FASE 3: SYMPATI

De objekter og den viden, som eleven præsenteres for under selve besøget, resulterer ofte i sympati for ofrene. Eleven forestiller sig, hvad han ville have følt, hvis han selv var fange i Auschwitz.

Skoleelever ved Dødens Port-indgangen til Birkenau.

Besøgende går gennem Auschwitz.

Elever foran mindeplader i Auschwitz.

Elever lytter til deres guide under besøget i lejren.

FASE 4: IDENTIFIKATION

Museets udstilling med babytøj og andre børneobjekter kan bevirke, at eleven forsøger at identificere sig med ofrene. Han forestiller sig sin egen familie, og det går for alvor op for eleven, at børn blev ofre for Holocaust.

FASE 5: MAGTESLØSHED

Identifikationsfasen afløses typisk af en ubærlig følelse af magtesløshed og fortvivlelse ved tanken om, at mennesket er i stand til at dræbe uskyldige og forsvarsløse børn.

FASE 6: AFVISNING

Dernæst kan endnu en tanke melde sig – at børnenes forældre var ude af stand til at beskytte deres børn. Denne tanke afvises ofte, fordi eleven ganske enkelt ikke kan bære tanken, og han minder sig selv om, at Holocaust jo stoppede i 1945.

FASE 7: USIKKERHED

Eleven kan herefter rammes af usikkerhed ved tanken om, at Holocaust trods alt fandt sted – at det kan ske igen, og at der efterfølgende har fundet andre folkedrab steder. Herefter vil eleven måske overveje, hvad han selv kunne gøre, hvis noget lignende var under opsejling.

FASE 8: VREDE

Angsten kan afløses af vrede mod racisme, antisemitisme, benægtelse eller ligegyldighed.

Læs mere om de forskellige reaktioner, som et besøg i Auschwitz kan afstedkomme, i artiklen *På besøg i Auschwitz – gæst eller turist? Du finder den under Folkekrab.dk/fokus.*

Fasemodellen for elevernes reaktioner stammer fra *European pack for visiting Auschwitz-Birkenau Memorial and Museum – Guidelines for teachers and educators*.

ADRESSE

Auschwitz-Birkenau State Museum
ul. Więźniów Oświęcimia 20
32-603 Oświęcim
Poland

Hjemmeside: Auschwitz.org/en

PRAKTISKE OPLYSNINGER

Auschwitz-museet ligger i byen Oświęcim, ca. 65 km fra Krakow, hvor de fleste besøgende skoleklasser bor. Som besøgende bør man notere sig, at Auschwitz var den betegnelse, som nazisterne brugte. Byen hedder Oświęcim [Osvietsjim] og ikke Auschwitz.

TIL OG FRA MUSEET

Det er muligt at komme til Oświęcim med tog og derefter tage en bus til museet, som ligger ca. 2 km fra stationen. Der går desuden busser mellem Krakow og Oświęcim flere gange dagligt. Derudover findes der rejsebureauer i Krakow, som arrangerer dagsture til museet. Grupper anbefales at kontakte dem på forhånd og aftale en pris. Hvis I har rådighed over egen bus, er der god mulighed for parkering ved museet (adressen er Stanisławy Leszczyńskiej Str. no. 11). Du kan finde yderligere information på Auschwitz-museets hjemmeside under menupunktet "Visiting".

Transporten mellem Auschwitz og Birkenau foregår nemmest med museets busser, der kører jævnligt mellem de to dele af museet.

PÅ MUSEET

Entré, guidede ture og sprog: Der er gratis adgang til museet, men det er ikke muligt for grupper at besøge museet på egen hånd. Det er påkrævet for grupper at bestille en guide, hvilket koster mellem 250 og 500 PLN (ca. 450-900 DKK), alt efter hvilken omvisning man ønsker. En standardomvisning varer ca. 3½ time, men som klasse er det bestemt anbefalelsesværdigt at afsætte hele dagen til besøget og ikke planlægge andre aktiviteter samme dag. Læs om guidede ture i afsnittet "Hvad indebærer en guidet tur" på s. 30.

Museet råder i udgangspunktet ikke over dansktalende guider, men omvisninger kan ifølge museets hjemmeside ske på bl.a. engelsk, norsk og svensk samt en række andre sprog.

Vær derudover opmærksom på at ankomme i god tid til rundvisningen, samt at museet har sikkerhedsprocedurer og regler for fx størrelsen på medbragte tasker.

Bestil en guidet tur: Guidede ture kan bestilles online på museets hjemmeside⁶ eller telefonisk. Se mere information om guidede ture, bestilling, sprog og priser på Auschwitz-museets hjemmeside under menupunktet "Visiting". Reservér klassens guidede tur via museets online system eller ring på (+48) 33 844 81 00 / 844 80 99.

ÅBNINGSTIDER

Museets åbningstider er:

- December-februar: 8-15
- Marts og november: 8-16
- April og oktober: 8-17
- Maj og september: 8-18
- Juni, juli og august: 8-19

Auschwitz-museet har en hjemmeside med information om museets arbejde, udstillinger, materialer og praktiske oplysninger.

Kiosk: Museet har en lille bogkiosk, som sælger mad, men regn ikke med, at eleverne kan købe deres hovedmåltid på museet. Medbring derfor mad på turen eller læg vejen forbi en restaurant eller et pizzeria i Oświęcim efter besøget.

Påklædning: Hovedparten af besøget i Auschwitz-Birkenau foregår udendørs, så husk eleverne på tøj, der passer til årstiden. Museet forventer desuden, at besøgende er passende klædt på i forhold til stedets karakter. Dertil kommer, at et besøg indebærer, at man går lange strækninger, så husk også eleverne på, at praktisk fodtøj er et *must*.

Åbningstider: Museet har åbent dagligt, dog med undtagelse af den 1. januar, den 25. december og påskesøndag samt dagen for den såkaldte *March of the Living*, der varierer fra år til år. Vær også opmærksom på, at museet kan være lukket som følge af statsbesøg, mindehøjtideligheder eller andre særarrangementer.

I tilgift til de guidede ture tilbyder museet foredrag, workshops og multimediepræsentationer. Vær dog opmærksom på, at disse ikke tilbydes på alle sprog. De arrangeres af The International Center for Education about Auschwitz and the Holocaust og kan bestilles telefonisk eller på e-mail. Se mere information på museets hjemmeside under menupunktet "[Education](#)".

AUSCHWITZ-BIRKENAU
MEMORIAL AND MUSEUM

Main page > Visiting > Guides

Guides

Guides. Options for guided tours. Prices.

We offer visitors several options for guided tours. Each includes tours of Auschwitz I and Auschwitz II-Birkenau.

- General tours (3,5 h)
- One-day study tours (6 h)
- Two-day study tours (2x6 h)
- Guided tours for individual visitors (3,5 h)

Because of a large number of visitors guides should be reserved at least one month before a planned visit.

Guide services may be reserved:

- on the visit auschwitz.org (until 5 days before the visit)
- by telephone or e-mail (2-8 days before the visit) +48 33 844 81 00 or 80 99 (Mo-Fr, 7 a.m. - 3 p.m. CET)

Visiting with a guide: prices currently binding — ~~download~~

Attention: Prices are subject to change without prior notice.

Visitors arriving in groups are required to engage a guide. This ensures efficient movement around the entire Museum grounds and full information about the museum, the buildings and their history, and the exhibitions. A fee is charged for guide services. Only guides licensed by the Museum are authorized to serve visitors. Guides are available to serve visitors in Croatian, Czech, Dutch, English, French, German, Hebrew, Hungarian, Italian, Japanese, Norwegian, Polish, Russian, Serbian, Slovak, Slovenian, Spanish, and Swedish.

- **General tours for groups and individuals** (around three-and-a-half hours):
Tour of the permanent exhibitions and buildings at the Auschwitz I Main Camp and the most important original camp buildings in Auschwitz II-Birkenau: prisoner barracks, the unloading platform, showers, and the ruins of gas chamber and crematoria II or III.
- **One-day study tours** (around six hours):
Specialist tour of the Auschwitz I and Auschwitz II-Birkenau camps, enhanced with selected national exhibitions, the so-called Central Sauna, and the ruins of gas chambers and crematoria IV and V.
- **One-or-Two-day study tours** (approximately 8 hours):
The first day comprises a tour of the main exhibition and selected national exhibitions and buildings at the site of the Auschwitz I Main Camp; the second day is a tour of the entire Auschwitz II-Birkenau site, together with the ruins of gas chambers and crematoria I-IV, the barracks where prisoners lived, their sanitary facilities, and the so-called Central Sauna.

It is possible at all times for individual visitors to assemble into a group and engage a guide (in Polish, English, German, French, Italian and Spanish).

Besøgende i Birkenau ser på de få originale fotografier som Sonderkommandoet i hemmelighed tog af udryddelsesprocessen. Et af billederne viser afbrændingen af en stor bunke lig. Den metode blev anvendt, når antallet af ofre oversteg krematoriets kapacitet. Et andet billede viser en gruppe mennesker, der har klædt sig af i en skov, og er på vej til gaskammeret. Billederne blev smuglet ud af Auschwitz af den polske modstandsbevægelse.

HVAD INDEBÆRER EN GUIDET TUR?

Det er obligatorisk for grupper at bestille en omvisning, og der er forskellige valgmuligheder.

Du kan bestille en standardomvisning på ca. 3½ time, der omfatter den permanente udstilling i Auschwitz samt de vigtigste bygninger i Birkenau. De guidede ture indledes typisk med en kort film, som bl.a. omhandler de sovjetiske troppers befrielse af lejren i januar 1945. I Auschwitz vil eleverne derefter besøge den permanente udstilling i blok 4, 5, 6, 7 og 11, henrettelsesvæggen mellem blok 10 og 11 samt gaskammer og krematorium i Auschwitz. I Birkenau omfatter omvisningen Dødens Port, beboelsesbarakker, Rampen samt ruinerne af gaskammer og krematorium II og III.

Der findes også en længere omvisning på ca. 6 timer, hvor der er bedre tid til at stifte bekendtskab med flere af museets udstillinger. Omvisningen er udvidet med udvalgte nationale udstillinger, Saunaen samt ruinerne af gaskammer og krematorium IV og V, hvilket ikke er inkluderet i en standardomvisning på 3½ time.

Endeligt er det muligt at booke ture af en eller to dages varighed (4 timer pr. dag), hvor der bliver brugt en dag på hhv. Auschwitz og Birkenau. Uanset hvilken type omvisning du vælger til eleverne, så husk efterfølgende at give dem tid til at gå rundt og opleve stedet på egen hånd. Læs mere om bestilling, guides og priser på s. 28.

Plakat med regler for besøg i Auschwitz. Bl.a. må man ikke spille musik, tale i mobil eller indtage mad på museumsområdet.

Det er en god idé på forhånd at tage en snak med eleverne om, hvordan man opfører sig på et sted som Auschwitz. Museet har et regelsæt, som er godt for eleverne at kende til.

REGLER FOR BESØGENDE I AUSCHWITZ

Som led i den faglige forberedelse er det en god ide at snakke med eleverne om den betydning, som Auschwitz har for nogle grupper, nationer og folkeslag. Gør klart for dem, at der er visse regler, de skal følge, når de besøger stedet. Forskellige grupper af besøgende opfatter Auschwitz forskelligt. For nogle mennesker er den tidligere lejr en kirkegård, mens det for andre primært er et mindested, et museum, et læringssted eller en seværdighed. For at imødekomme alle typer af besøgende har museet nedfældet et regelsæt for besøg på stedet.

Eleverne bør have kendskab til regelsættet, der også kan danne udgangspunkt for en diskussion af, hvilket slags sted Auschwitz er, hvad passende opførelse er, og hvordan man bedst muligt tager hensyn til de andre besøgende.

UDDRAG AF REGELSÆT FOR BESØGENDE

- Museumsområdet, landskabet og alle andre ting på stedet udgør et samlet hele beskyttet af lov. Det er forbudt at flytte, borttage eller beskadige bygningerne eller ting på museets område, som er under dets beskyttelse.
- Besøgende må bevæge sig rundt på de områder af museet, som er beregnet hertil.
- På museets område skal besøgende opføre sig med passende højtidelighed og respekt. Påklædning skal være passende for et sted af denne natur.
- Der gælder specielle regler for ceremonier og forsamlinger på museets område og i dets bufferzone. Museumsdirektørens samtykke er påkrævet i alle sådanne tilfælde, også hvis de lokale myndigheder har givet tilladelse.
- Personer under indflydelse af alkohol eller andre rusmidler, eller som opfører sig på en måde, der krænker mindet om ofrene, er til fare for sikkerheden for museets samlinger, arkiver eller originale lejrprojekter, forstyrrer andre besøgende eller forbryder sig mod almindeligt accepterede normer for opførsel forbydes adgang til museets område.
- Det er ikke tilladt at ryge eller indtage mad og alkohol på museets område.
- Det er ikke tilladt at tænde lys inde i eller i umiddelbar nærhed af bygninger. Anden form for åben ild på museets område er ligeledes forbudt.
- At bære eller rejse bannere, at sælge nogen form for varer, at opslå meddelelser eller reklamer samt alle former for kommerciel aktivitet er forbudt uden tilladelse.
- Det er ikke tilladt at hejse eller vifte med flag på stænger på området for den tidligere Auschwitz-lejr.
- Skydevåben, andre våben og objekter eller materialer, der kan udgøre en trussel mod liv, helbred og sikkerhed er forbudt. I særlige tilfælde kan museumsdirektøren give tilladelse til at bære skydevåben og andre våben på museets område.

EFTER BESØGET

Efter besøget er det vigtigt at samle op. Giv gerne eleverne mulighed for at tale om dét, de har set og lært, samt mulighed for at udtrykke de tanker og overvejelser, som besøget har givet anledning til. Det gælder både umiddelbart efter besøget, på vej tilbage til Krakow, om aftenen på hotellet og i den efterfølgende klasseundervisning. Det giver mulighed for at imødekomme eventuelle reaktioner og få åbnet op for spørgsmål, som eleverne ikke fik svar på.

GØR PLADS TIL TANKER OG REAKTIONER

Under og lige efter besøget er det først og fremmest vigtigt at give eleverne mulighed for at få luft for deres tanker og eventuelle reaktioner (se afsnittet om reaktioner på s. 26). Det gælder både i de tilfælde, hvor de reagerer kraftigt, og i de tilfælde, hvor besøget ikke giver anledning til nogen særlig reaktion.

Vær også opmærksom på, at nogle elever har svært ved at sætte ord på deres tanker og kan have en tendens til at vende deres reaktion indad.

DEN FAGLIGE OPFØLGNING

Den faglige opfølgning kan gribes an på mange måder. I kan på forhånd have planlagt, hvilke fokuspunkter/temaer I skal arbejde med, når I kommer tilbage, eller I kan lade besøget og de spørgsmål, det giver anledning til, danne baggrund for efter-forløbet. Ofte vil eleverne under besøget – ved at se selve lejren, læse udstillingernes tekster, høre guiden og diskutere med hinanden – få helt nye perspektiver på emnet. De kan være blevet optaget af et specifikt tema – fx gerningsmandsmentalitet eller det internationale samfunds ansvar – som de ønsker at arbejde videre med tilbage på skolen. Det er også en mulighed at lade eleverne arbejde på et formidlingsprojekt, som illustrerer en oplevelse, indsigt eller andet, som de har fået på turen. Det kan være et digt, en kort film, en PowerPoint-præsentation, en billedcollage, en model, et dagbogsuddrag mv. Projekterne kan udstilles på skolen eller fx på det lokale bibliotek.

OPSAMLING PÅ ELEVERNES DOKUMENTATION AF BESØGET

Hvis du har valgt at lade eleverne formulere fokuspunkter for besøget, og bedt dem dokumentere deres oplevelser, tanker og overvejelser undervejs, er det oplagt at bruge dette som udgangspunkt for det videre arbejde. Du kan eksempelvis bede eleverne behandle deres fokuspunkter i en skriftlig opgave, i en præsentation eller i en kunstnerisk fremstilling. Du kan også bruge materialet som udgangspunkt for gruppearbejde eller en tematiseret klasses Diskussion.

På hjemmesiden Holocaust-uddannelse.dk findes der materiale om Holocaust, bl.a. tidslinjer, kilder og arbejds-spørgsmål.

Papmodel af træbarak fra Birkenau udarbejdet af elever fra Næstved Gymnasium og HF ved en temadag om folkedrab.

Den polske kunstner Zbigniew Libera lavede i 1998 værket *Lego Concentration Camp Set*. Det er et af tolv værker, som indgår i undervisningsmaterialet *Sort Mælk*, som findes på DIIS' hjemmeside Folkekrab.dk/sortmaelk.

Mange klasser vælger, som opfølgning på turen, at beskæftige sig med, hvad der skete efter Holocaust og med Auschwitz som erindringssted. Man kan anlægge mange perspektiver på eftertiden – retsopgør, traumebehandling, genopbygning, erindringskultur, historieskrivning mv. Her er nogle mulige emner og materialeforslag:

- “Retsopgøret”. Hvad skete der med de højtstående nazister efter krigen? Hvad stillede omverdenen op med dem, der havde ansvaret for Auschwitz og Holocaust? Lad eleverne beskæftige sig med, hvad der skete efter befrielsen i 1945. Læs fx om Nürnbergprocessen på Folkekrab.dk eller kig på Holocaust-uddannelse.dk, der også har et tema om retsopgøret.
- “Erindringer om Auschwitz”. Når man har overlevet Auschwitz, hvad giver man så videre til sin eftertid? Hvad bliver husket, og hvordan bliver det fortalt? Inddrag fx Arlette Andersens historie, læs uddrag af Primo Levis eller Tadeusz Borowskis erindringer eller brug tegneserien *Maus*. De overlevendes beretninger kan evt. ses i relation til den tidligere kommandant i Auschwitz Rudolf Höss' skriftlige betragtninger (se litteraturlisten).
- “Holocausterindring”. Hvordan skal Auschwitz huskes? Hvem og hvordan skal Holocaust erindres, når de overlevende er væk? Kunst er en af kanalerne, hvorigennem erindringen af Holocaust finder sted. På Folkekrab.dk findes en række artikler om temaet kunst og erindring samt enkeltstående artikler om henholdsvis Tysklands erindring af Holocaust og Holocausts betydning i dag. På siden findes også undervisningsmaterialet [Sort Mælk – Holocaust i ny kunst](#)⁷, hvor eleverne skal analysere og diskutere kunstværker om Holocaust og reflektere over nutidige problemstillinger, der knytter an til emnet.

I Birkenau er der opstillet en kreaturvogn, som blev brugt til at transportere fanger til lejren.

Holocaust.dk er DIIS' hjemmeside om benægtelse og indeholder materiale til eleverne om, hvad benægtelse er, og hvordan man kan genkende benægteres argumentation. Siden indeholder også kilder, arbejdsopgaver og lærervejledning.

- “Auschwitz som erindringssted”. Hvad skal der ske med stedet Auschwitz, når den sidste overlevende er død? Skal stedet bevares eller forvitre? Auschwitz som erindringssted bliver behandlet i flere fokusartikler om Auschwitz på Folkedrab.dk. Du kan evt. finde inspiration i en diskussion mellem historiker Robert Jan van Pelt og tidligere polsk udenrigsminister og Auschwitz-overlever Władysław Bartoszewski. Førstnævnte argumenterer for, at Auschwitz bør forfalde for til sidst at forsvinde, når den sidste overlevende er død, mens sidstnævnte ikke deler denne holdning. [Læs den engelsksprogede artikel fra BBC.](#)⁸
- “Holocaustbenægtelse”. Trods et overvældende bevismateriale er der mennesker, der benægter, at Holocaust fandt sted. Men hvad er det, de benægter, og hvordan lyder deres argumentation? Du kan finde inspiration og hjælp på siden Holocaust.dk, der netop omhandler Holocaust-benægtelse.

UNDERVISNINGSFORLØB TIL HISTORIE

Et besøg i Auschwitz er oplagt at inddrage i historieundervisningen. Dette forløb er struktureret efter modellen før-under-efter besøget. Bemærk, at artiklerne indeholder centrale arbejdsspørgsmål og problemstillinger, som eleverne skal forholde sig til. Desuden er der i dette forslag til et undervisningsforløb indsat en række arbejdsspørgsmål, som eleverne som minimum bør stilles. Alle artikler er relativt korte og informationsmættede og stammer fra Folkedrab.dk.

FØR BESØGET

Undervisningen fordeler sig i to blokke, én om Holocaust og én om Auschwitz. Antallet af timer tilpasses alt efter, hvor meget tid I har og/eller ønsker at bruge.

Viden om Holocaust

- Læg særlig vægt på optakten, herunder nazistisk raceideologi, antisemitisme og propaganda samt på, hvordan selve folkedrabet forløb.
- Lad eleverne læse en eller flere af artiklerne under menupunktet "Holocaust – Før folkedrabet".
- Gennemfør øvelsen *Restriktioner og rettigheder* på Folkedrab.dk/lærerforum (udelad evt. del 3 og 4 til at begynde med).
- Lav eleverne læse artikler om processen og centrale begivenheder forbundet med Holocaust under menupunktet "Holocaust – Folkedrabet".

På Holocaust-uddannelse.dk findes også materiale i form af tekster, kildemateriale og forslag til undervisningsforløb, som du evt. kan læse og inddrage i undervisningen.

Arbejdsspørgsmål til eleverne

- Hvad gik den nazistiske raceideologi ud på?
- Hvad er antisemitisme?
- Hvordan anvendte nazisterne propaganda i optakten til Holocaust?
- Hvordan anvendte nazisterne lovgivningen i optakten til Holocaust?
- Hvad skete der under Holocaust?

Viden om Auschwitz

Fokuser på Auschwitz' historie og på stedet som erindringssted, herunder også selve besøget.

- Du kan udvælge og lade eleverne læse en eller flere af fokusartiklerne om Auschwitz på Folkedrab.dk
- Forklar eleverne, at der er forskel på en koncentrationslejr og en udryddelseslejr, du kan lade eleverne læse artikler herom på Folkedrab.dk og Holocaust-uddannelse.dk⁹.
- Inddrag evt. også artikler om nazistiske menneskeforsøg i Auschwitz og Sonderkommandoet i Auschwitz fra Folkedrab.dk under hhv. menupunktet "Fokus" og "Holocaust".
- Lad også gerne eleverne lytte til Arlette Andersens historie, som du finder på Folkedrab.dk under "Mediegalleri" eller brug filmen *Jeg hedder Arlette – og jeg overlevede Auschwitz* (kan lånes via Center for Undervisningsmidler).
- Du kan lade eleverne orientere sig i online-udgaven af det såkaldte [Auschwitz-album](#)¹⁰.
- Giv eleverne en introduktion til, hvad det er, de skal se, og lad dem lytte til podcasten *På besøg i Auschwitz-Birkenau*, som du finder på Folkedrab.dk/Auschwitz. Lad også eleverne udforske museets virtuelle tour igennem Auschwitz og Birkenau, som de finder på Auschwitz.org.
- Tal også med eleverne om, hvad der er passende opførsel og hvilke regler, der gælder under besøget. Se afsnittet om regler for besøgende på s. 32.

Arbejdsspørgsmål til eleverne

- Hvad var det oprindelige formål med etableringen af Auschwitz?
- Hvad er forskellen på en koncentrationslejr og en udryddelseslejr?
- Hvor længe fungerede Auschwitz som udryddelseslejr?
- Hvor mange mennesker døde i Auschwitz?
- Hvilke grupper af mennesker blev myrdet i Auschwitz?

Fokuspunkter

Lad eleverne udforme nogle fokuspunkter, individuelt eller i grupper, hvor de sætter ord på ting, de gerne vil lære i forbindelse med besøget: Hvad vil de undersøge, tænke over eller være særligt opmærksomme på? Læs mere om fokuspunkter på s. 15.

UNDER BESØGET

- Når I er afsted på turen, så bed eleverne dokumentere deres oplevelser, tanker og overvejelser i dagbøger, billeder, tegninger, lydoptagelser etc. Udlever nødvendigt materiale, som fx notesbøger til opgaven.
- Det er meget anbefalelsesværdigt, at eleverne, efter den guidede tur, får god tid til at gå rundt og opleve stedet på egen hånd. Men vær opmærksom, hvis nogle elever reagerer kraftigt og kræver særlig opmærksomhed.
- Hvis eleverne på forhånd har formuleret et fokuspunkt: Giv dem god tid til selv at indsamle informationer og gøre notater.
- Hvis ikke eleverne på forhånd har formuleret et fokuspunkt, så hav opgaver klar til dem.

Umiddelbart efter besøget

Saml op umiddelbart efter besøget, mens I stadig er afsted på studietur. Enten på vejen tilbage til hotellet og/eller om aftenen på hotellet. Tal med eleverne om, hvad der har gjort indtryk på dem og hvorfor.

EFTER BESØGET

Når klassen kommer hjem til Danmark, kan undervisningen, ligesom før besøget, fordeles i to blokke. Én om hvad der skete efter Holocaust og én anden om Auschwitz som erindringssted i dag.

- Husk også at samle op på elevernes fokuspunkter og de notater og iagttagelser, de har gjort sig, eller på de opgaver, de fik udleveret på museet.

Efter 2. Verdenskrigs afslutning blev nogle af de største nazistiske krigsforbrydere retsforfulgt ved den første internationale straffedomstol i Nürnberg. Ved Nürnbergprocesserne blev blandt andre ledende nazister som Hermann Göring og Julius Streicher dømt til døden.

I dag er Auschwitz både et museum og et mindested, og hvert år går tusindvis af skoleelever igennem porten, der bærer teksten "Arbeit macht frei", for at lære om nazisternes forbrydelser og Holocaust.

Efter Holocaust

- Du kan udvælge og lade eleverne læse en eller flere af artiklerne under menupunktet "Folkedrabets efterspil – Hvad skete efter Holocaust?" på Folkedrab.dk. Læs som minimum artiklen om Nürnbergprocessen.
- Læs evt. artiklen *Hvad betyder Holocaust i dag*, som kan findes på Folkedrab.dk/holocaust under punktet "Fokusartikler".
- Brug siden Holocaust.dk som udgangspunkt for at tale om Holocaust-benægtelse.
- Tal også med eleverne om erindring, både de overlevendes erindring og erindring som et samfundsanliggende. Inddrag fx Arlette Andersens historie eller læs uddrag af forskellige erindringer.

Arbejdsspørgsmål til eleverne

- Hvordan foregik retsopgøret efter krigen og Holocaust?
- Forklar, hvad Holocaust-benægtelse er. Hvem er benægterne? Hvad vil de, og hvordan benægter de Holocaust?
- I nogle lande er det forbudt at benægte Holocaust. Mener du, Holocaust-benægtelse bør være ulovligt? Hvorfor/hvorfor ikke?

Auschwitz som erindringssted

- Du kan udvælge og lade eleverne læse en eller flere af de fokusartikler om Auschwitz på Folkedrab.dk, der omhandler emnet.
- Diskuter evt. med eleverne, hvad Auschwitz kan bruges til, og hvor længe stedet bør bevares. Du kan finde inspiration i denne engelsksprogede [artikel fra BBC](#)¹¹, hvor historiker Robert Jan van Pelt og tidligere polsk udenrigsminister og Auschwitz-overlever Władysław Bartoszewski diskuterer spørgsmålet. Førstnævnte argumenterer for, at Auschwitz bør forvitte, når den sidste overlever er død, mens sidstnævnte ikke deler denne holdning.

Arbejdsspørgsmål til eleverne

- Er Auschwitz et mindested eller et museum eller begge dele? Hvilken funktion har stedet? Hvem bruger stedet, og hvordan bruges det?
- Hvilken betydning har Auschwitz i dag?
- Hvor længe bør Auschwitz bevares?

LÆS MERE OM BESØG I AUSCHWITZ

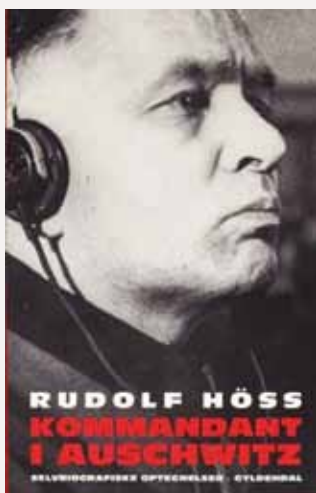
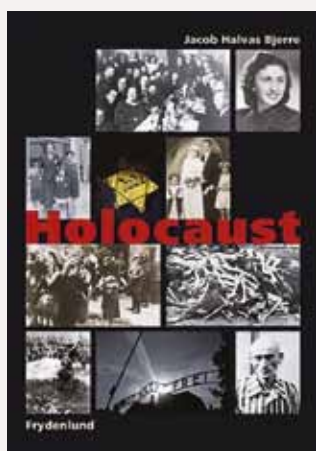

Der er god og nyttig information at hente på Auschwitz-museets egen hjemmeside, hvor der bl.a. er information om guidede ture, undervisningstilbud samt praktiske råd og vejledning til besøget. Se museets [hjemmeside](#)¹².

Se også lærerforum på Folkedrab.dk, hvor der er inspiration til studieture med elever, heriblandt gode råd til, hvordan man underviser på et gerningssted samt rejseforløb og programmer fra andre undervisere.

Europarådet udgav i 2011 en vejledning målrettet lærere og undervisere, der ønsker at besøge Auschwitz: *European pack for visiting Auschwitz-Birkenau Memorial and Museum – Guidelines for teachers and educators*. Vejledningen indeholder overvejelser og konkrete øvelser, der knytter sig til før, under og efter besøget. Udgivelsen findes på engelsk og fransk og kan bestilles på [Europarådets hjemmeside](#)¹³.

Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) har gennemført et projekt om undervisning i Holocaust og menneskerettigheder på historiske steder og på museer. Projektet blev igangsat i forbindelse med 60-året for Krystalnatten i 1938. Som led i projektet har FRA udarbejdet forskelligt materiale, heriblandt en håndbog til lærere og undervisere, der også er udkommet på dansk: *En rejse tilbage i tiden – en lære for fremtiden. Håndbog for lærere*¹⁴.

BØGER

Banke, Cecilie: [Lugten af død](#)¹⁵, bragt 13. oktober 2000 i Information. Artikel om en gymnasieklases besøg i Auschwitz.

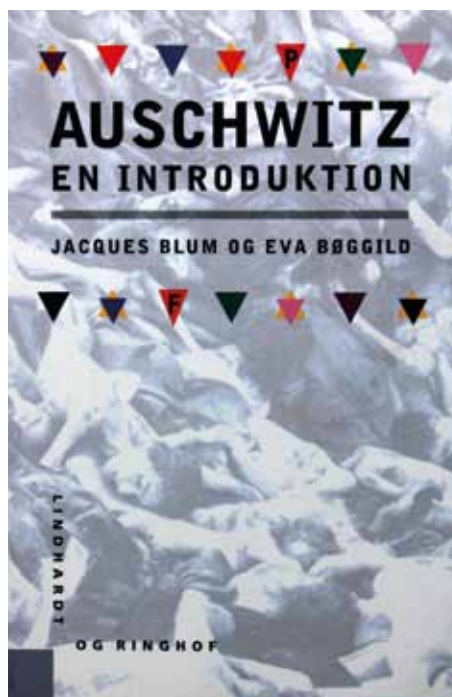
Bjerre, Jacob Halvas: *Holocaust*. Frydenlund 2010. Undervisningsbog om Holocaust, tilhørende kildetekster findes på www.his2rie.dk.

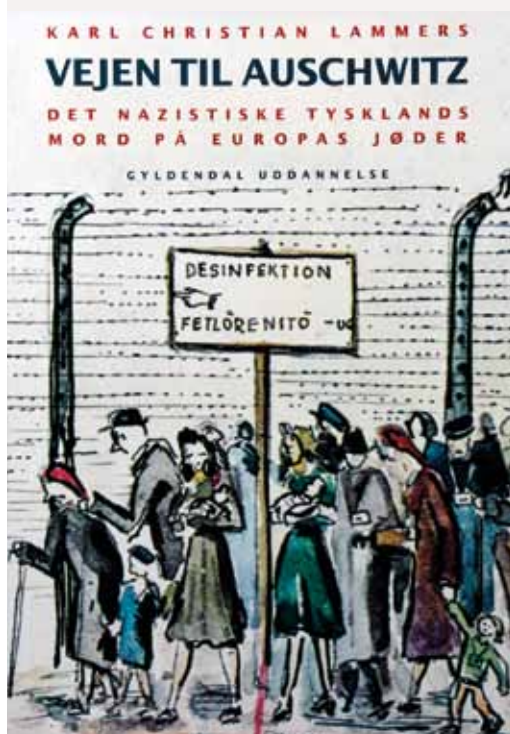
Blum, Jaques og Eva Bøggild: *Auschwitz – en introduktion*. Lindhardt og Ringhof 2004. Som titlen angiver, er det en kort introduktion til Auschwitz' historie.

Borowski, Tadeusz: *Hos os i Auschwitz*. Forlaget Vandkunsten 2009. En fortælling om, hvordan Borowski oplevede sine to år som fange i Auschwitz.

Höss, Rudolf: *Kommandant i Auschwitz*. Gyldendal 2004. Udgivet første gang på dansk i 1959. Den tidligere kommandant i Auschwitz skrev sine erindringer, mens han ventede på sin dødsdom ved Nürnbergdomstolen. Med efterskrift af Therkel Stræde.

Levi, Primo: *Vidnesbyrd. Erindringer fra Auschwitz*. Rosinante 2009. Samlet udgave af Levis tre bøger *Hvis dette er et menneske* (udgivet første gang på dansk 1989), *Tøbruddet* (1991), *De druknede og de frelste* (1992). Primo Levis erindringer om sin tid som fange i Auschwitz og tiden efter.

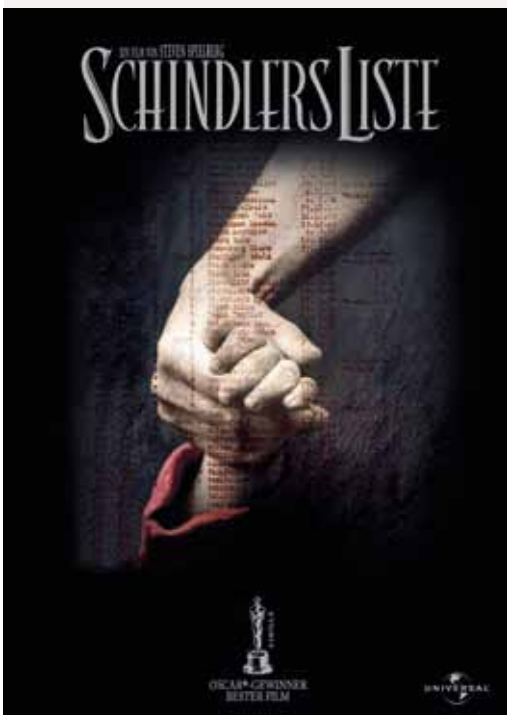
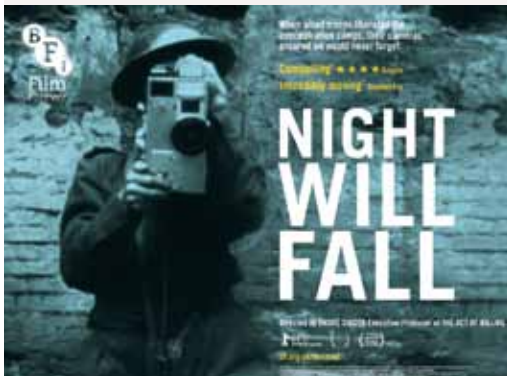
Lammers, Karl Christian: *Vejen til Auschwitz*. Gyldendal Uddannelse 2000. Undervisningsbog om Holocaust med tilhørende kildetekster i bogen.

Smith, Peter Langwithz: *Auschwitz – en beskrivelse*. Gyldendal 2004. En grundig dansksproget indføring i Auschwitz' historie.

Spiegelman, Art: *Maus. En overlevende fortæller*. Politisk Revy 2006. Samlet udgave af *Min fars lidelseshistorie* og bogen *Og her begyndte mine problemer*. I bogen fortæller Spiegelman sin fars historie som polsk jøde og Holocaust-overlever. Bogen er lavet som en graphic novel, hvor alle karakterer er illustreret som forskellige dyreracer – jøder som mus, tyskere som katte og ikke-jødiske polakker som grise.

The Auschwitz Album. The Story of a Transport (2002). Indeholder anvendeligt billedmateriale i form af billeder taget af SS, da en transport med ungarske jøder ankom til Auschwitz i maj 1944. Indeholder desuden en fyldig introduktion. Se [online-version hos det israelske holocaustmuseum Yad Vashem](#)¹⁶.

FILM

Jeg hedder Arlette – og jeg overlevede Auschwitz (2009). Dokumentar om pigen Arlette, der blev født i Paris i 1924, og som under jødeforfølgelserne blev arresteret og siden deporteret til Auschwitz som 19-årig. I filmen fortæller Arlette, hvordan hun overlevede Auschwitz og om, hvordan hun kom tilbage til Paris. Filmen, der er udarbejdet til undervisningsbrug, distribueres af Chataigne og kan bestilles på www.chataigne.dk. Den kan også lånes via Center for Undervisningsmidler (CFU).

Spielberg, Steven: *Schindlers Liste* (1993). Spillefilm om den tyske nazist Oskar Schindler, der reddede over 1.100 jøder fra Holocaust. Dele af filmen foregår (og er filmet) i Krakow, hvor Schindlers fabrik i dag er indrettet som museum. Filmholdet fik ikke tilladelse til at filme på Auschwitz-museets område, men en af filmens scener er filmet uden for lejren.

TERESIENSTADT

- danske børn i nazistisk fangenskab

FLUGTEN TIL SVERIGE

- beretninger fra oktober 1943

DIIS: Dokumentarfilmen *TERESIENSTADT – danske børn i nazistisk fangenskab* (2009) bygger på øjenvidneberetninger og fortæller historien om seks børn, der sammen med deres familier blev deporteret til kz-lejren Theresienstadt under den tyske besættelse af Danmark. Fortællingerne handler om livet i en kz-lejr, om angst, afsavn, sult, grusomhed og tab, men også om venskab, kærlighed og håb. Filmen kan gratis ses på den tilhørende undervisningshjemmeside Theresienstadt.dk, som også indeholder kildemateriale og baggrundsartikler.

DIIS: Dokumentarfilmen *FLUGTEN TIL SVERIGE – beretninger fra oktober 1943* (2013) skildrer seks unikke historier om dansk-jødiske børn, for hvem det lykkedes at flygte til det neutrale Sverige, da den tyske besættelsesmagt gennemførte jødeaktionen i Danmark i oktober 1943. Filmen fortæller om at blive revet ud af dagligdagen, om angst, adskillelse og tab, men også om håb og taknemmelighed over at have overlevet. Se filmen på Folkedrab.dk/oktober43.

“Farlige forestillinger”: Tre spillefilm og tre dokumentarfilm. DIIS og Det Danske Filminstitut har udarbejdet lærervejledninger, som inspirerer til, hvordan man med udgangspunkt i de seks film kan arbejde med temaet i undervisningen. Der er vejledninger målrettet både de gymnasiale uddannelser og grundskolens ældste klassetrin.

- *Jøden og arieren* (dokumentarfilm)
- *Diplomacy – The Responsibility to Protect* (dokumentarfilm)
- *Milosevic – præsident under anklage* (dokumentarfilm)
- *Napola – Hitlers elite*
- *Rabbit Proof Fence*
- *Bølgen* (Die Welle)

Filmene handler om, hvordan almindelige mennesker kan blive påvirket til at medvirke til folkedrab, og hvordan man gennem propaganda og manipulation kan skabe betingelserne for totalitære regimer. Filmene sætter fokus på de forestillinger, som udvikler sig til fordomme og stereotyper om 'de andre'. Farlige forestillinger som i yderste konsekvens kan være med til at skabe betingelserne for folkedrab. Find mere information om, hvordan filmene kan rekvireres og download lærervejledninger på Folkedrab.dk/lærerforum.

NOTER

- 1 www.holocaust-uddannelse.dk/lejre/koncudd.asp
- 2 www.auschwitz.org/
- 3 www.yadvashem.org/yv/en/exhibitions/album_auschwitz/index.asp
- 4 www.fra.europa.eu/en/project/2006/holocaust-and-human-rights-education
- 5 www.auschwitz.org/en/visiting/national-exhibitions/
- 6 www.auschwitz.org/en/visiting
- 7 www.folkedrab.dk/sw95122.asp
- 8 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7827534.stm>
- 9 www.holocaust-uddannelse.dk/lejre/
- 10 www.yadvashem.org/yv/en/exhibitions/album_auschwitz/index.asp
- 11 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7827534.stm>
- 12 www.auschwitz.org/en/
- 13 www.coe.int/t/dg4/education/remembrance/archives/Source/Publications_pdf/European_Pack_en.pdf
- 14 www.fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1218-FRA_HOLOCAUST_Teacher-HANDBOOK_DA.pdf
- 15 www.information.dk/46100
- 16 www.yadvashem.org/yv/en/exhibitions/album_auschwitz/index.asp

KORT OVER AUSCHWITZ

FOTOLISTE

Forside	Peter Langwithz Smith
Side 4	Auschwitz-Birkenau State Museum
Side 5	DIIS
Side 6	DIIS/Lizette Kabré
Side 11	(øverst) United States Holocaust Memorial Museum/ Yad Vashem
Side 11	(nederst) Yad Vashem
Side 12	(nederst) Polfoto
Side 15	(øverst) Peter Langwithz Smith
Side 15	(nederst) Anne Wæhrens
Side 16	Lasse Soll Sunde
Side 17	(øverst) Auschwitz-Birkenau State Museum
Side 17	(midtfor) Auschwitz-Birkenau State Museum
Side 17	(nederst) Auschwitz-Birkenau State Museum
Side 18	Scanpix Denmark
Side 19	(øverst) Lasse Soll Sunde
Side 20	(nederst) Scanpix Denmark/Jakob Dall
Side 21	DIIS/Solvej Berlau
Side 21	(nederst) Auschwitz-Birkenau State Museum
Side 22	(nederst) United States Holocaust Memorial Museum/ Yad Vashem
Side 23	(øverst til venstre) Peter Langwithz Smith
Side 23	(nederst til venstre) Peter Langwithz Smith
Side 23	(til højre) Peter Langwithz Smith
Side 24	(øverst) DIIS/Solvej Berlau
Side 24	(midtfor) Anne Wæhrens
Side 24	(nederst) Yad Vashem
Side 25	(øverst) Peter Langwithz Smith
Side 25	(nederst) Lasse Soll Sunde
Side 26	(øverst) Hvide Busser til Auschwitz
Side 26	(nederst) Auschwitz-Birkenau State Museum
Side 27	(øverst) Michelle Uth
Side 27	(nederst) Auschwitz-Birkenau State Museum
Side 30	(øverst) Michelle Uth
Side 30	(nederst) DIIS/Solvej Berlau
Side 31	(til højre) Michelle Uth
Side 32	Michelle Uth
Side 33	DIIS/ Lizette Kabré
Side 34	(midtfor) DIIS/Solvej Berlau
Side 34	(nederst) Bartosz Stawiarski
Side 35	(øverst) Lasse Soll Sunde
Side 36	DIIS
Side 37	DIIS
Side 38	Lasse Soll Sunde
Side 39	(nederst) Anne Wæhrens

